

Intervjuu keelesaadete toimetajaga

Küsib Reili Argus, vastab Piret Kriivan, ERRi keelesaadete toimetaja

- **Olete kauaaegne keelesaadete toimetaja. Kas oskate öelda, palju üldse olete keelesaateid teinud?**

Alates 2011. aastast ja kokku tuleb umbes 250 saadet.

- **Kuidas käib ühe keelesaate tegemine? Millest tööd alustate?**

Töö algab enamasti ise, kui hakkab silma mõni teema, mis mulle endale huvi pakub või mille puhul mulle tundub, et seda oleks parajasti sellel ajahetkel vaja käsitleda. Või toimub mõni sündmus, millest oleks kuulajatel huvitav või vajalik teada saada. Mõnikord juhtub ka, et esineja on mul peas enne kui teema, siis tuleb mõelda hoopis, kas võtta jutuks kõik teemad, mida esineja valdab, või valida üks ja minna sellesse süviti.

Mõni päev tagasi lugesin Cornelius Hasselblatti artiklit eesti kirjandusest Euroopas. Selles käsitles ta nelja *k*-tähega algava kirjaniku teoseid, millest kolm algas samuti *k*-tähega. Tema sõnul pole see üllatav, sest kuuendik eesti sõnu algavat *k*-tähega. Nii põnev oleks teada, miks eesti keeles algab kuuendik sõnadest just selle tähega. Kas mõnes teises keeles veel on see nii? Miks ühe rahva keeles algavad sõnad rohkem ühe ja teises keeles võibolla mõne teise tähega. Ma ei teagi veel, mida selle teadmisega pihta hakkana, aga las see mõte idaneb pisut. Selline võib olla ühe saate alguspunkt küll.

Mõnikord alustan aga hoopis sellest, et valitseks võrdsus. Saates peavad saama sõna kõikide keelega tegelevate asutuste, organisatsioonide asjatundjad ja sekka ka asjaarmastajad.

Foto: Tanel Valdna

- **Missugused valdkonnad on need, millest kõige enam saateid on tehtud? Kas üldse on mingeid selgepiirilisemaid nn teemakobaraid?**

Olen püüdnud keelemaailma käsitleda nii laiahaardeliselt kui võimalik ja see maailm on nii tohutult avar: keelesündmused, võistlused, uued uurimused ja raamatud, keelekampaaniad, Eesti keeleruum ja selle probleemid, võõrad keeled, keeleelu korraldus teistes maades, keelekontaktid nüüd ja ajaloo, keeleoskuse mõõtmine, kirjutamine ja lugemine, tõlkimine, emakeeleõpetus, keelemehed ise, õigekeelsus, oskussõnavara, murdekeel, rahvaluule, keelepoliitika muidugi ka. Nii et keelepoliitikast tähenärimiseni välja.

Juhtunud on küll vist nii, et mõnel hooajal on kuidagi ootamatult üks teema rohkem esiplaanil, näiteks eelmisel hooajal oli mitu-mitu saadet teistest keeltest. Jaapani, šoti keeled, letseburgi, soome, ladina jt keeled. Minu meelest on väga oluline teada, kuidas on teistel keeltel ajaloo jooksul käsi käinud ja missugune on hetkeseis. Mis ja miks on nende keelte arengut mõjutanud poliitiliselt või keeleliselt? See annab meile jällegi võimaluse ennast ja oma keelt kõrvalpilguga vaadata ja ehk mõistame siis ka oma keele arengut, olgu sisemist või välimist, paremini.

- **Kas saatejuhina on kujunenud välja ka mingid lemmikteemad, need, millest alati hea meelega saate teeksite?**

Uued ja põnevad teemad, mis üllatavad. Missuguseid värve hakkas eestlane nimetama kõigepealt, kus on nimepillamise ja osundamise piir, missuguseid nimesid panevad eestlased oma lemmikloomadele? Samas võib ka ülakoma olla väga põnev teema arutada, või pöörd sõna, kuidas pöörd sõna muutub pöördes, ajas, kõneviisis, tegumoes – ülipõnev on tegusõna grammatiliste kategooriate tabel! Samavõrra huvitav on minu jaoks ka see, kuidas mõjutab Brexit inglise keele käekäiku ja staatust, kas ja kuidas mõjutab see omakorda eesti keelt. Nii et ma ei oskagi öelda, mis on minu lemmikteema.

- **Missugused keelesaated on tekitanud läbi aegade kõige enam elavat vastukaja?**

Seda ei olegi lihtne öelda. N-ö tähenärimise saated, sellised, kus räägitakse keelevigadest. See erutab kuulajaid küll väga, ikka tahetakse sõna sekka öelda.

Huvitavad teiskeelsed inimesed, kes on eesti keele juurde jõudnud, missugused on nende lood, kuidas ja miks nad on eesti keele ära õppinud. Udmurditar Muš Nadii oli üks selliseid saatekülalisi, kelle esinemisest helditi.

Teised väikeste rahvaste keeled ja nende käekäik, see läheb kuulajatele eriti korda. Indrek Park, kes kirjutab üles väljasurevaid indiaani keeli, rääkis saates keeltest, mis on väljasuremise ohus, ja selle kaudu eesti keelest. Mis või kes ohustab üht väikest keelt, kas ja kui palju võib keel muutuda või peab muutuma ja kui kiiresti. See saade on endiselt populaarne.

Sõnavara ning isiku- ja kohanimed ja nende etümoloogia on väga populaarsed teemad, aga samas on järelkuulamise edetabelis kodulehel suisa teisel kohal Reet Kasiku saade kirjakeele rollist ja tähtsusest eesti keele arengus ja olemasolus. Kuulajatelt ootaksime aga küll rohkem tagasisidet, nii meilitsi kui ka saate kodulehe kaudu, sellest oleks saadete tegemisel palju abi. Kaasamõtlemise tunne innustab.

- **Kas meenub mõni saade, mida oli raskem teha kui teisi?**

„Keelekiidusaade“ oli selline, mida oli ootamatult raske teha. Esimesel hooajal tegime Egle Heinsariga (Pulleritsuga) keelehooldesaateid ehk neid n-ö tähenärimise saateid, rääkisime sellest, mis parajasti avalikus keelekasutuses häiris, juttu jätkus kauemaks. Proovisime teha saadet heast eesti keele oskusest. Kiita on nii raske, ikka hakkab esimesena silma-kõrva see, mis valesti. Aga nüüd on kogemusi rohkem, nüüd peaks uuesti proovima.

- **Kas on teemasid, kus saatejuhina tunnete, et teema on iseenesest väga huvitav, aga teate juba ette, et laiemat kuulajaskonda see võib-olla ei huvitagi?**

Alati ei saagi arvestada suuremate hulkadega, teinekord tuleb vähemuse arvamuse ja huviga samuti arvestada! Ikka on selliseid teemasid, aga pean vajalikuks neid käsitleda ja teha need kuulajatele võimalikult kuulatavaks. Püüan teha saadet nii, et see pakuks uut teadmist või huvipakkuvat mõttearendust keeleinimesele, aga ka neile, kel pole parajasti arutatava teemaga varem mingit kokkupuutumist olnud.

- **Kas on mõni teema (või esineja), millest või kellest olete tahtnud keelesaadet teha, aga keda või mida ei ole saatesse mingil põhjusel saanud?**

Mõtleme sageli, et kui vanavanemad veel elaksid, küll nüüd küsiks nende käest paljude asjade kohta. Saatejuhina mõtlen mõnikord nende peale, kellega on saade tegemata jäänud. Valdek Palliga. Ikka lootsin, et leian enne oma vana ajaloolise grammatika konsekti üles, et siis teda saatesse kutsuda ...

- **Mis teemal on keelesaade veel tegemata, aga oleks väga vaja teha? Mis teema ennast väga huvitab?**

Kõige olulisem on praegusel ajal vististi inglise keele pealetung – inglise keele vägivallavalitsus, nagu juba Jaan Kross seda on nimetanud. Kadaklus tänapäeval. Inglisekeelsete sõnade põhjendamatu eelistamine eesti keele sees on minu arvates samasugune kadaklus nagu Kniks-Mariiheni ajal saksa keele eelistamine.

Rohkem tahaksin rääkida sellest, missugust mõju on inglise keel avaldanud mitte ainult sõnavarale, mis välja paistab, aga näiteks ka lauseehitusele, mida on juba raskem märgata, mis on hiilivam kui sõnavaramuutused.

Huvitav oleks teada, kui ulatuslik on olnud saksa keele mõju eesti keele lauseehitusele, missugune on olnud vene lause mõju ja missugune on inglise keele mõju eesti keele lauseehitusele. Kas see on nii hukatuslik, nagu võiks karta ja arvata? Kas me võime lõpetada keelevahetusega?

Kas keelevahetused on maailma ajaloos olnud paratamatud?

Missugused on meie hoiakud eesti keele suhtes? Kui miski ohustab eesti keelt ajal, kui meie keel on paremas seisus kui kunagi varem, siis oleme need ohustajad meie need ise. Kui palju keelenormiks muutuvaid keelevigu üks keel välja kannatab ilma enda eripära minetamata?

Tahaksin kummutada eksiarvamuse, et eesti keelest hoolimine on omane ainult vanematele põlvedele, sest nii see ei ole. Kuulake vaid saatest „Noored eesti keelest” Koeru keskkooli õpilast Triin Aasat: „Ma arvan, et eesti keelt on vaja kaitsta inglise keele, lohakuse ja lõpuks hääbumise eest,“ ütleb ta saates. Või saadet „Oma sõnad“, kus Tartu Jaan Poska kooli õpilane Karolina Lorenz tutvustab selles õpilaste algatatud kampaaniat, mis kutsub üles kasutama eesti omi sõnu, mitte võõraid.